

Instructieblad voor gespreksleiders

Werkblad 1

De Nieuwe Bijbelvertaling, wat maakt het verschil?

Het maken en bespreken van de opdrachten A en B met een groep duurt ongeveer een uur. U kunt er ook voor kiezen alleen opdracht A te doen.

Opdracht A

Opdracht A gaat over de voorleesbaarheid van de bijbeltekst. Door het maken van deze opdracht zullen de deelnemers ontdekken dat de ene vertaling makkelijker voor te lezen en te beluisteren is dan de andere.

De opdracht is onderverdeeld in vijf stappen. Bekijk van te voren die stappen goed. Achter elke stap is de tijd genoemd die dit onderdeel ongeveer kost.

1. Deel werkblad 1 nog niet uit. Lees aan de groep de inleiding bij dit onderdeel voor. (1 minuut)
2. Vertel de deelnemers niet welke vertalingen u voorleest (de groep kan dan zelf na het voorlezen proberen te zeggen om welke vertalingen het gaat). Lees zonder voorbereiding de tekst in de drie vertalingen aan de groep voor. (2 minuten)
3. Laat de deelnemers proberen te zeggen welke drie vertalingen ze hebben gehoord. (2 minuten)
4. Deel werkblad 1 uit aan de deelnemers. Laat de deelnemers de teksten bestuderen. (5 minuten)
5. Bespreek aan de hand van de vragen onder de drie teksten waar de lastige punten liggen bij het voorlezen van of het luisteren naar de teksten. (10 minuten)

1. Inleiding

Voorlezen is een hele kunst. Bovendien is niet elke tekst makkelijk voor te lezen. Een tekst moet aan een aantal eisen voldoen om het voorlezen ervan makkelijk te maken. Die eisen zijn per taal verschillend. Het Nederlands stelt andere eisen aan de voorleesbaarheid van een tekst dan het Hebreeuws of Grieks.

Bij deze opdracht luistert u naar een voorlezing van Kolossenzen 2:13-15 in drie verschillende vertalingen. Tijdens het luisteren naar de teksten moet u erop letten of de teksten makkelijk voor te lezen zijn. Ook moet u erop letten of u de voorgelezen tekst makkelijk kunt volgen.

2. Vertalingen

1.	<p>¹³ En Hij heeft u, als gij dood waart in de misdaden, en <i>in</i> de voorhuid uws vleses, mede levend gemaakt met Hem, al <i>uw</i> misdaden u vergevende;</p> <p>¹⁴ Uitgewist hebbende het handschrift, dat tegen ons was, in inzettingen <i>bestaande</i>, hetwelk, <i>zeg ik</i>, enigerwijze ons tegen was, en heeft datzelve uit het midden weggenomen, hetzelve aan het kruis genageld hebbende;</p> <p>¹⁵ <i>En</i> de overheden en de machten uitgetogen hebbende, heeft Hij die in het openbaar tentoongesteld, en heeft door hetzelve over hen getriomfeerd.</p>
2.	<p>¹³ Ook u heeft Hij, hoewel gij dood waart door uw overtredingen en onbesnedenheid naar het vlees, levend gemaakt met Hem, toen Hij ons al onze overtredingen kwijtschold, ¹⁴ door het bewijsstuk uit te wissen, dat door zijn inzettingen tegen ons getuigde en ons bedreigde. En dat heeft Hij weggedaan door het aan het kruis te nagelen: ¹⁵ Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd.</p>
3.	<p>¹³ U was dood door uw zonden en door uw onbesneden staat, maar God heeft u samen met Christus levend gemaakt toen hij ons al onze zonden kwijtschold. ¹⁴ Hij heeft het document met voorschriften waarin wij werden aangeklaagd, uitgewist en het vernietigd door het aan het kruis te nagelen. ¹⁵ Hij heeft zich ontdaan van de machten en krachten, hij heeft hen openlijk te schande gemaakt en in Christus over hen getriomfeerd.</p>

Tekst 1: *Statenvertaling* (deze vertaling is gemaakt in de zeventiende eeuw)

Kenmerkend voor deze vertaling is de herkenbaarheid van de Griekse zinsstructuur:

- vers 13, 'al uw misdaden u vergevende'
- vers 14, 'Uitgewist hebbende het handschrift'

Tekst 2: *NBG-vertaling 1951* (deze vertaling is gemaakt in de eerste helft van de 20^e eeuw)

Deze vertaling is moderner dan de *Statenvertaling*. Daarom klinkt de woordvolgorde minder vreemd dan in de *Statenvertaling*. Maar bij het vertalen is er wel voor gekozen om zo veel mogelijk aan te sluiten bij de *Statenvertaling*. En daarom klinkt de woordvolgorde toch nog niet helemaal gewoon in het Nederlands. Ook worden er allerlei woorden (en naamvallen) gebruikt die inmiddels erg ouderwets zijn geworden (des Heren, zeide, Gij).

Tekst 3: *De Nieuwe Bijbelvertaling* (deze vertaling is in 2004 uitgekomen)

Deze tekst is gesteld in een hedendaags, gangbaar Nederlands. De woordvolgorde is heel gewoon. Dit betekent niet dat er helemaal geen moeilijke woorden in de tekst voorkomen. Makkelijke woorden lezen natuurlijk ook makkelijker voor, maar het hoeft niet zo te zijn dat een tekst met af en toe een moeilijk woord ook meteen moeilijk voorleesbaar is. Wel moet de structuur van de zin met de moeilijke woorden helder zijn.

In *De Nieuwe Bijbelvertaling* is er niet voor gekozen moeilijke woorden te vermijden. Net zoals in structuren en zinsverbanden de regels van het Nederlands gevolgd zijn, mochten ook alle woorden die volgens de regels van het Nederlands toelaatbaar zijn gebruikt worden (en daar horen makkelijke én moeilijke woorden bij).

3. Lees bovenstaande teksten goed door en geef antwoord op de volgende vragen

- Welke tekst is het makkelijkst om voor te lezen (of naar te luisteren), en welke is het moeilijkst?
Waarschijnlijk (afhankelijk van de voorbereiding en de bekendheid met de teksten) is de tekst uit *De Nieuwe Bijbelvertaling* het makkelijkst om voor te lezen en om naar te luisteren. De zinnen zijn in herkenbaar natuurlijk Nederlands opgesteld en zijn logisch met elkaar verbonden.
Om een tekst makkelijk voor te kunnen lezen moet die een natuurlijk ritme hebben. Het is ook belangrijk dat er duidelijke leespauzes zijn. Verder bepalen de woordvolgorde en correcte verwijzingen binnen een tekst voor een belangrijk deel of de tekst een tongbreker is of niet.
- Wat maakt het voor degene die voorleest moeilijk om de tekst voor te lezen?
Een tekst is moeilijk om voor te lezen als die tekst niet is opgesteld volgens de regels van het Nederlands. In de *Statenvertaling* en in mindere mate ook in de *NBG-vertaling 1951* is de structuur van het Grieks nog aanwezig. Maar die structuur kent heel andere regels dan het Nederlands. Daarom 'lopen' de zinnen in deze vertalingen soms anders dan de lezer verwacht. Een tekst die gesteld is in hedendaags en natuurlijk Nederlands, zoals *De Nieuwe Bijbelvertaling*, is makkelijker om voor te lezen.
- Wat maakt het voor degene die luistert moeilijk om naar de tekst te volgen?
Voor de luisteraar geldt hetzelfde als voor de voorlezer. Maar de luisteraar heeft nog een extra handicap. Omdat hij de tekst niet kan meelesen, ziet hij niet voor zich hoe de zinnen lopen. Hij is dus erg afhankelijk van een goede voorlezing.
- Vindt u het belangrijk dat een bijbeltekst makkelijk (voor)leesbaar is? Waarom?
In de NBV is veel aandacht besteed aan een goede voorleesbaarheid van de tekst. Een heldere presentatie stond hoog op de lijst van eisen waar de vertaling aan moest voldoen. Die eis was nauw verbonden met de uiteindelijke gebruiksfunctie van de vertaling. De NBV is een vertaling die onder meer bedoeld is om in het kerkelijk leven een functie te vervullen. De vertaling moet voorgelezen kunnen worden in de kerkdienst.

Tip

Zie voor meer informatie over bijbelvertalen de brochure *De Nieuwe Bijbelvertaling, wat maakt het verschil?*

Hoofdstuk 5.2 over **Vertalen en voorlezen**

Opdracht B

Opdracht B gaat over het onderscheid dat bij het vertalen gemaakt wordt tussen taalkenmerken en tekstkenmerken. Het is de bedoeling dat de deelnemers in de werkvertaling taalkenmerken opsporen en zien hoe die in *De Nieuwe Bijbelvertaling* en in de andere vertalingen zijn weergegeven. Taalkenmerken zijn specifieke kenmerken van een taal. In een werkvertaling, waarin zo letterlijk mogelijk alle woorden en zinnen zijn overgezet, zijn ze zichtbaar. In *De Nieuwe Bijbelvertaling* zie je ze niet, omdat ze daarin zijn weergegeven met kenmerken die horen bij het Nederlands.

De opdracht is onderverdeeld in drie stappen. Kijkt u van te voren die stappen goed door. Achter elke stap is de tijd genoemd die dit onderdeel ongeveer kost.

1. Lees met elkaar de inleiding bij dit onderwerp. (3 minuten)
2. Vergelijk *De Nieuwe Bijbelvertaling* met de werkvertaling. (5 minuten)
3. Bespreek de bijbehorende vragen. (20 minuten)
4. Sluit de bespreking af met een samenvattende conclusie. (5 minuten)

1. Inleiding

De bijbelse talen zijn talen als elke andere taal. Alle elementen van die talen moeten een plaats krijgen in de vertaling. Maar wel op een manier die eigen is aan het Nederlands. Elke taal heeft zijn eigen kenmerken. We noemen dat: taalkenmerken. Een taalkenmerk is een specifiek kenmerk van de brontaal. Het hoort bij de manier waarop een taal zich uitdrukt. 'What time is it?' wordt in het Nederlands: 'Hoe laat is het?' en niet: 'Wat (voor) tijd is het?' Een Franse jongen zegt 'J'ai 15 ans', terwijl zijn Nederlandse vriendje zegt: 'Ik ben 15 jaar' en niet (een letterlijke vertaling van het Frans) 'Ik heb 15 jaar'.

In iedere tekst kom je taalkenmerken tegen. Die komen automatisch mee met de taal waarin de tekst geschreven is. Taalkenmerken hebben geen bijzondere functie in een tekst. Ze horen gewoon bij de taal.

In de onderstaande werkvertaling zijn de taalkenmerken van het Hebreeuws letterlijk in het Nederlands omgezet. In *De Nieuwe Bijbelvertaling* zijn de taalkenmerken van het Hebreeuws juist omgezet in taalkenmerken van het Nederlands. Door de letterlijke werkvertaling te vergelijken met *De Nieuwe Bijbelvertaling* kunt u de taalkenmerken op het spoor komen.

2. Vertalingen

Hieronder ziet u de tekst van Genesis 15:1-3 in een werkvertaling en in *De Nieuwe Bijbelvertaling*. Vergelijk *De Nieuwe Bijbelvertaling* met de werkvertaling.

Werkvertaling	¹ Na deze gebeurtenissen was het woord van de HEER tot Abram in een gezicht, zeggende: 'Vrees niet, Abram! Ik(zelf) (ben) voor u een schild. Uw loon (is) zeer groot'. ² En Abram zei: 'Mijn Heer, GOD. Wat zult u mij geven, terwijl / aangezien ik kinderloos ga, en de bezitter van mijn huis is die van Damascus: Eliëzer?' ³ En Abram zei: 'Zie, mij hebt u geen zaad gegeven, en zie "een zoon van mijn huis" zal van mij erven'.
De Nieuwe Bijbelvertaling	¹ Enige tijd later richtte de HEER zich tot Abram in een visioen: 'Wees niet bang, Abram: ikzelf zal jou als een schild beschermen. Je loon zal vorstelijk zijn.' ² 'HEER, mijn God,' antwoordde Abram, 'wat voor zin heeft het mij te belonen? Ik zal kinderloos sterven, en alles wat ik bezit zal het eigendom worden van Eliëzer uit Damascus.' ³ U hebt mij immers geen nakomelingen gegeven; daarom zal een van mijn dienaren mijn erfgenaam worden.'

3. Vragen

Extra informatie voor de gespreksleider:

Bij de onderstaande vragen vindt u (richtlijnen voor) antwoorden.

a. Welke taalkenmerken herkent u in de werkvertaling?

Voorbeelden van taalkenmerken in Genesis 15:1-3 zijn:

- was het woord van de HEER tot Abram (vers 1)
- zeggende (vers 1)
- de bezitter van mijn huis (vers 2)
- herhaling 'en' in 'En Abram zei'; 'En Abram zei' (vers 3)
- herhaling 'zie' (vers 3)
- zaad (vers 3)
- een zoon van mijn huis (vers 3)

b. Hoe zijn die taalkenmerken weergegeven in *De Nieuwe Bijbelvertaling*?

De Nieuwe Bijbelvertaling:

- *richtte* de HEER zich tot Abram
- dubbele punt om aan te geven dat de directe rede begint
- alles wat ik bezit zal het eigendom worden
- eerste keer: antwoordde Abram, daarna wordt de directe rede voortgezet en is het niet meer nodig om weer aan te geven dat Abram aan het woord is.
- 'zie' vestigt ergens de aandacht op. In de NBV 'immers' en 'daarom'.
- nakomelingen
- een van mijn dienaren

c. Behalve verschillen tussen de werkvertaling en de NBV zijn er ook duidelijke overeenkomsten.

Welke woorden uit de werkvertaling komen onveranderd terug in de NBV?

- de namen: de HEER, Abram, Eliëzer, Damascus
- schild
- loon

Dit zijn geen taalkenmerken. Hier gaat het om woorden die een directe functie hebben binnen de tekst. Het zijn geen elementen die met het Hebreeuws als taal meekomen, maar elementen die het verhaal kleur en vorm geven.

- personages (namen).
Namen van personen worden in een vertaling niet veranderd, anders zijn ze niet meer als eigenaam herkenbaar.
- schild
'Ik(zelf) (ben) voor u een schild' is beeldspraak. God vergelijkt zichzelf met een schild dat bescherming geeft. Zo zal hij zijn voor Abram. Die beeldspraak is ook in *De Nieuwe Bijbelvertaling* terug te vinden: 'ikzelf zal jou als een schild beschermen'.
- loon
God belooft aan Abram een beloning. Hij wil hem iets geven. Later blijkt dat hij nakomelingen en land wil geven. In de brontekst wordt hier een gewone term gebruikt voor het loon van een werker of een soldaat. Dit is dus ook een vorm van beeldspraak die een functie heeft in de tekst.

Dit zijn voorbeelden van 'tekstkenmerken': woorden met een speciale functie in de tekst. Die keren in de vertaling terug.

4. Conclusie

(Richtlijnen voor een) conclusie:

- (1) In de werkvertaling zie je allerlei taalkenmerken.
- (2) Die taalkenmerken komen niet op dezelfde manier terug in *De Nieuwe Bijbelvertaling*. De taalkenmerken van het Hebreeuws en Grieks worden in de vertaling vervangen door taalkenmerken van het Nederlands.
- (3) De gedachte dat in *De Nieuwe Bijbelvertalingen* taalkenmerken uit het origineel zijn 'wegvertaald' is onjuist. Ze worden juist weergegeven met Nederlandse taalmiddelen die zo veel mogelijk hetzelfde effect proberen te creëren binnen de tekst.
- (4) Tegenover de 'taalkenmerken' (kenmerken die horen bij de taal waarin een tekst is geschreven) staan de 'tekstkenmerken' (elementen met een bijzondere functie binnen een tekst). Tekstelementen volgen niet uit de taal, maar worden bewust gebruikt door de schrijver om kleur en vorm aan het verhaal te geven. In *De Nieuwe Bijbelvertaling* komen de tekstkenmerken terug in de vertaling.
- (5) Om *De Nieuwe Bijbelvertaling* te kunnen begrijpen is het belangrijk om onderscheid te maken tussen taalkenmerken en tekstkenmerken.

Tip

Zie voor meer informatie over bijbelvertalen de brochure *De Nieuwe Bijbelvertaling, wat maakt het verschil?*

Hoofdstuk 2.2 over **Kenmerken van de taal of kenmerken van de tekst**